

K.H. RENLUNDIN MUSEO
Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo

KESKI-POHJANMAAN LIITTO
MELLERSTA ÖSTERBOTTENS FÖRBUND

12.6.2017

Viite: Lausuntopyyntönnö OKM022:00/2015

Asia: Lausunto ehdotuksesta museopoliittiseksi ohjelmaksi

Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi on laadittu ministeriön johdolla laajan museoalan asiantuntijajoukon kanssa. Työryhmän toimeksiantona oli linjata museotoimintaa valtakunnallisella tasolla ottaen kantaa museolaitoksen ja sen toimintarahoituksen rakenteeseen sekä alueellisen museotoiminnan kehittämistarpeisiin. Lisäksi tehtävänä oli tarkastella museoita voimavarana eri sektoreiden kehittämistyössä, tehdä ehdotuksia toimintatapojen uudistamiseksi sekä arvioida museolain ajantasaisuutta.

Yleisiä huomioita

Yleishuomiona toteamme, että ehdotus on luonteeltaan kattava toimintasektorin tarkastelu, joka nivoo museokentän elimelliseksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa nyt ja tulevaisuudessa. Suomessa museot ovat toistaiseksi jääneet integroitumatta yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kehittämiseen ja ovat siten varsin vähän hyödynnetty resurssi niin kansalaisten hyvinvoinnin lisäämisessä, elinkeinotoiminnan kehittämisessä kuin kansallisen vetovoiman vahvistamisessa. Sivustysvaltiossa kyseinen integroiva lähestymistapa on äärimmäisen tärkeä ja onkin toivottavaa, että ohjelman kehittämissuunnitelmiin tarttuvat myös museoalaa laajemmat toimijajoukot.

Johdannon otsikko ”Suomi tarvitsee museoita” kuvaa raportin tarkastelunäkökulmaa, josta nostetaan esiin kuusi osuvaa kehittämiskokonaisuutta. Ehdotuksessa museot nähdään palveluntuottajina, jotka osallistuvat kestävän yhteiskunnan rakentamiseen tuottaen palveluita yhä individualistisemmalle ja aiempaa osallistuvammalle asiakaskunnalle. Tavoitteena ovat asiakasymmärryksen, tiedon avoimuuden ja vuorovaikutuksellisuuden vahvistaminen sekä digitalisoitumisen hyödyntäminen.

Rakenteellisten uudistusten tavoitteena on museopalveluiden tasavertaisen saavutettavuuden turvaaminen. Museokentän taloudellinen toimintaympäristö ja toiminnan resursointi asettavat erityisiä haasteita.

Lähtökohta on nähdäksemme onnistunut ja toimenpidekokonaisuuksien edotukset ovat kattavasti perusteltuja ja vastaavat käsitystämme museoalan kehittämistarpeista. Tavoitetila 2030 on kuitenkin ajallisesti kohtalaisen lähellä

erityisesti siinä vaiheessa, kun museopoliittisella ohjelmalla tulee olemaan ohjausvaikutusta esim. museolakiin.

Tarkentavat kommentit

Aluehallinnon uudistuksen yhteydessä erityisen kiinnostavaksi nousee museokentän rakenteellinen uudistuminen (Uudistuva vahva museokenttä), joka koskee varsinkin nykyisten maakuntamuseoiden tulevaa asemaa.

Ehdotus esittää tavoitteeksi korvata maakuntamuseojärjestelmä vahvoilla alueellisilla vastuumuseoilla, joiden tuottamat asiantuntijapalvelut ovat saatavilla lähellä asiakkaita. Tulevien alueellisten vastuumuseoiden tehtävät kattavat alueellisen museotyön kehittämisen, kulttuuriympäristön asiantuntijatehtävät sekä kulttuuriperinnön, taiteen ja visuaalisen kulttuurin kehittämistehtävät. Tehtäväkokonaisuuksista vastuun ottaminen ehdotetaan jätettäväksi ylläpitäjän (kunnan) ratkaistavaksi siten, että ko. tehtävät koottaisiin yhden järjestäjän tuotettavaksi ja toimialueeksi ehdotetaan uutta itsehallintoaluetta.

Tältä osin ehdotus on laadittu valtionhallinnon tarkastelunäkökulmasta, jossa pyritään ”kansallisesti tasapainottamaan museopalvelujen tarjonta, alueiden tarpeet ja rahoituksen rakenne”. On täysin eri asia miten alueelliset museopalvelut, niiden toteutus, saatavuus ja läheisyys voidaan toteuttaa järjestäjien ja tuottajien (museo) kannalta. Olennaisen tärkeää on, että olemassa olevia toimivia rakenteita ei pureta eikä liioin toimija- tai osaamisresursseja jätetä hyödyntämättä.

Ehdotuksessa esitetty pääperiaate siitä, että rahoitusta ohjataan museoille niiden kantamien tehtävävastuiden perusteella, on oikeudenmukainen. Kuitenkin nykyiseen toimintatapaan verrattuna ehdotuksella saattaa tältä osin olla merkittäviä vaikutuksia nykyisten maakuntamuseoiden toimintakykyyn ja resursseihin, sillä maakuntamuseot ovat ja tulevat olemaan osa kuntaorganisaatioita. Kuntien taloudellisesti haastavassa tilanteessa vastuullisten aluemuseoiden mahdollisesti laajenevat vastuut edellyttäisivät ylläpitäjiltä/ omistajilta sektorin merkityksen laajapohjaista hahmottamista turvaamaan museotoiminnan riittävä resursointi ja toimintakyky.

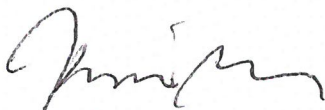
Tarkasteltaessa museotoiminnan toimintarakenteiden kehitystä, voidaan todeta valtion viraston, Museoviraston, vastuita säilytetyn maakuntamuseoille sekä myöntämällä maakuntamuseostatus että erillisillä sopimuksilla. Tämä järjestelmä on palvellut kulttuuriperintösustanssia ja turvannut alan asiantuntemuksen läheisyyden ja saatavuuden mm. varmistaen kulttuuriympäristön huomioimisen maankäytössä. Valtion taloudellinen panos toiminnan katteeksi on kohdistunut toistaiseksi vain maakuntamuseotyöhön ja ollut vähäinen, jolloin kustannukset ovat jääneet lähes kokonaan vastuumuseon ja kuntaomistajan kannettaviksi. Sen sijaan rakennetun kulttuuriperinnön osalta valtion resursointia tehtävän hoitoon ei ole lainkaan ohjattu maakuntamuseoille, vaikka maakuntamuseoiden hoitama viranomaisvastuu alueilla osana kansallista järjestelmää on merkittävä.

Rakenteellisen muutoksen edessä valtionrahoituksen turvaaminen riittävällä tasolla alueellisen vastuumuseon ylläpitoon tulee olemaan keskeistä. Tähän ehdotus ei ota erityisesti kantaa, vaan siinä pohditaan alueellisen museotyön rahoituspuhjan laajentamismahdollisuuksia alueilla mm. erilaisin vapaaehtoisin sopimuksin. Keskeisenä nähdään museon kyky perustella tuottamansa palvelun tarpeellisuus ja

lisäarvo laajemmassa kontekstissa, jonka tukena nähdään mm. museon erityinen profiloituminen.

Nähdäksemme alueellisten vastuumuseoiden rahoituspohjan laajentaminen maakunnissa tulee olemaan haasteellista ja erityisesti pienten asukaspuhjen alueilla, joissa esim. sponsorijärjestelyt tai asiantuntijapalveluiden myynti saattavat osoittautua ongelmallisiksi. Tässä suhteessa metropolialueen ja isojen asukaskeskittymien museoilla on täysin eri toimintaympäristöt ja mahdollisuudet. Siksi kannamme huolta tulevasta valtion rahoitusjärjestelmästä, jolla tulee olemaan merkitystä järjestäjien (kuntien) valmiudelle ottaa kantaakseen alueellisen museotyön vastuita. Museopalveluiden saatavuuden kansallinen turvaaminen ja alueiden tarpeiden varmistaminen edellyttävät valtiolta selkeää rajoitusjärjestelmää tämän varmistamiseksi. Nähdäksemme harkittavaksi voisi tulla myös itsehallintoalueen osallistuminen alueellisen museotoiminnan resursointiin.

Museopoliittista uudistamistyötä sivuaa maakuntamuseoiden rooli maakunnallisena kulttuuriperintöviranomaisena, jossa on kyse niiden asemasta suhteessa kentän muihin toimijoihin, kuten ELY-keskuksiin ja maakuntien liittoihin. Sen suhteen nykytilanne on nähdäksemme toimiva. Kun maakuntamuseot toimivat kulttuuriympäristön asiantuntijaviranomaisina, on ELY-keskuksilla sekä toimeenpano että valvontarooli kun taas maakuntien liitot vastaavat maakuntakaavasta. Kun itsehallintoalueet tulevat olemaan poliittisesti ohjattuja, on valvonta- ja toimeenpanotehtävä jatkossakin syytä varmistaa neutraali virkamiesvalmistelu, johon poliittinen ohjaus ei ulotu. Tämä on syytä huomioida maakuntauudistusta koskevan lainsäädännön vahvistuessa.

Kristina Ahmas
museotoimenjohtaja

Jukka Ylikarjula
maakuntajohtaja